

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горошкевич О.О., Мохун С.В. Щодо змісту компетентнісно-орієнтованих завдань в системі вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*: матеріали XIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Тернопіль, 5 квітня 2024 р. С. 189-192.
2. Кульчицький Р.В., Мохун С.В. Огляд можливостей використання інформаційних технологій під час викладання астрономії. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*: матеріали XIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Тернопіль, 5 квітня 2024 р. С. 126-129.
3. Левонюк Н.М. Компетентнісно-орієнтовані завдання міжпредметного змісту як засіб формування природничої компетентності здобувачів освіти. *Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології, природничих наук в контексті вимог Нової української школи*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 18-19 травня 2023 р. С. 287-290.
4. Лихолат С.Є. Формування природничо-наукової компетентності здобувачів вищої освіти в процесі вивчення курсу «Сучасна космологічна картина світу». *Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології, природничих наук в контексті вимог Нової української школи*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 20 травня 2021 р. С. 327-330.
5. Мохун С., Федчишин О., Горошкевич О., Сітарський Б. Програмне середовище Stellarium як засіб розвитку дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти. *Фізико-математична освіта*, 2024. Том 39. № 2. С. 42-50.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ ФАСИЛІТАЦІЙНИХ ТЕХНІК

Петрів Лідія Володимирівна

магістрантка хіміко-біологічного факультету, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

lidiapetriv44@gmail.com

Барна Любов Степанівна

доцентка кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

barna@chem-bio.com.ua

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку системи освіти окрім модернізації самого освітнього процесу шляхом використання нових фасилітаційних технік, важливою є якісна підготовка фасилітаторів, які володіють новим інструментарієм та особистісними якостями і навичками, що дають змогу підвищити ефективність і продуктивність навчання як групи, так і окремої особистості. Актуальність вивчення питання організації освітнього простору з використанням базових технік фасилітації у контексті вимог сьогодення визначається тим, що дотримання педагогічної фасилітації всіма членами шкільної спільноти здатне підтримати гуманістично орієнтовану спрямованість життя закладу загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. У вимірі нових освітніх реалій під технікою фасилітації ми розуміємо специфічний вид педагогічної діяльності, що орієнтує вчителя на створення сприятливих умов організації освітнього простору для активного навчання і розвитку учня та групи, а також стимулювання й підтримку дітей у досягненні навчальних цілей [3]. Це актуалізує необхідність фасилітаційної організації позитивного освітнього простору, побудованого на справедливості, довірі та повазі, що передбачає створення такого середовища, де учні самостійно досліджують проблему та конструюють нові знання, а вчитель виступає у ролі фасилітатора, який направляє та підтримує цей процес.

У педагогічному просторі К. Роджерсом уперше в науковий обіг було введено термін «фасилітація», який дослівно з англійської перекладається як допомога, полегшення, сприяння [4].

Традиційна освітня система часто не створює освітнього простору для прояву потенціалу фасилітаційних технік, тому певні надії щодо формування фасилітативних педагогічних команд покладаються на системні освітні зміни, які включатимуть оновлення навчальних планів і програм, удосконалення системи підготовки вчителів, а також надання педагогам ресурсів та підтримки, необхідних для використання функції фасилітування учнів. При цьому треба враховувати особливості умов життєдіяльності закладів загальної середньої освіти, які з одного боку часто є прогресивними освітніми системами, з іншого боку не сприяють активному залученню педагогічної команди до ефективного використання фасилітаційних технік усередині шкільного співтовариства. К. Роджерс уважав, що «фасилітація школярів – це дієвий інструмент покращення якості освіти. І це дуже важливо використовувати на уроках у сучасному світі» [4, с. 112].

Педагогічна фасилітація стає домінантним поняттям у просуванні учня по складному шляху особистісного зростання та індивідуального саморозкриття за допомогою обговорення та групової роботи. У ситуації префігуративної культури, коли дорослі навчаються у дітей, змінюється роль педагога, який працює на основі фасилітаційних технік: він позбувається авторитарної моделі роботи при плануванні та проведенні уроків, диверсифікує своє науково-методичне портфоліо, орієнтується на активне залучення учнів до навчання. Необхідною та достатньою педагогічною умовою ефективного функціонування педагогічної системи, яка працює в режимі фасилітаційних технік, є організація безпечного, інноваційного креативного освітнього простору, складовими компонентами (умовами) якого є:

1) підтримка учня:

- врахування індивідуальних потреб, інтересів та особливостей учнів при плануванні та проведенні уроків;
- надання учням можливості брати відповідальність за власне навчання;
- організація простору, де учні відчувають себе цінними та шанованими.

2) активне навчання:

- використання різноманітних методів та завдань, які стимулюють учнів до критичного мислення, дослідження, творчості та співпраці;
- заохочення учнів до самостійного вивчення інформації та формування власних думок;
- створення сприятливого середовища для навчання, де учні не бояться помилок та вчаться на них.

3) конструктивістський підхід:

- залучення учнів до дослідження інформації, проведення експериментів, обговорення та аналізу отриманих результатів;
- відмова від авторитарного підходу до навчання, де вчитель є єдиним джерелом знань;
- створення середовища, де учні можуть вільно обмінюватися своїми ідеями та думками.

4) діалог та співпраця:

- заохочення учнів до діалогу та спілкування один з одним;
- організація простору, де учні поважають думки інших здобувачів освіти;
- використання методів групової роботи, які сприяють розвитку навичок співпраці;

5) зворотний зв'язок:

- надання учням регулярного та конструктивного зворотного зв'язку про їхню роботу;
- допомога учням у самооцінці та рефлексії;
- використання зворотного зв'язку для покращення навчального процесу.

6) фізичне середовище:

- організація комфортного та безпечного фізичного середовища, яке сприяє навчанню;
- використання простору та ресурсів класу таким чином, щоб вони стимулювали активне навчання;
- забезпечення доступу до необхідних технологій та інструментів.

7) роль учителя:

- виступає у ролі фасилітатора, який направляє та підтримує навчальний процес;
- допомагає учням формувати навички критичного мислення, творчості та співпраці;
- постійно розвивається та підвищує свою професійну кваліфікацію.

Важливо зазначити, що фасилітаційний освітній простір – це не статична модель, а динамічний процес, який постійно удосконалюється. Щоб ефективно організувати освітній простір, фасилітатори вдаються до використання різних технік. Вибір залежить від ситуації, та ключовими фасилітаційними техніками є наступні:

Групові проєкти. Допомагають учням колективно досліджувати певну тему або проблему та ефективно презентувати свої думки перед аудиторією.

Мозкові штурми. Сприяють розвитку мислення і допомагає генерувати нові ідеї та різноманітні підходи до вирішення завдань.

Ділові та рольові ігри. Розвивають комунікативні навички і сприяють засвоєнню певної теми або проблеми через практичний досвід.

Дискусії та дебати. Допомагають учням розвивати навички аргументації і критичне мислення.

Такі фасилітаційні техніки дозволять спричинити справжній прорив для тих учнів, які раніше ніколи не висловлювалися в колі, не виконували завдання в групі, сердилися і дратувалися, але не знали, як донести до інших свої потреби. Безпека є справжнім трампліном у світ захоплюючого навчання, де група зможе спокійно та радісно працювати разом.

Варто зазначити, що сьогодні розроблено й апробовано велику кількість технік, що використовуються для фасилітації та покликані забезпечувати більш повноцінну реалізацію потреб учнів у комунікації, соціальній активності, творчому самовираженні, критичному мисленні, а отже, створювати необхідні умови для ефективної організації безпечного освітнього простору у сучасному закладі загальної середньої освіти.

Висновки. Зважаючи на загальноосвітні тенденції організація освітнього простору під час реалізації фасилітаційних технік надає можливість залучити учасників до активної участі, сприяти обміну ідеями та спільному розв'язанню завдань, на рівних взаємодіяти з учителем та іншими учнями. Це важливий аспект сучасної освіти, який виховує толерантність та сприяє розвитку креативності та співпраці. Фасилітатор допомагає особистості задовольнити її освітні та особисті потреби, полегшує процес засвоєння навчального матеріалу та досягнення мети, використовуючи різні фасилітаційні техніки, засоби і ресурси для створення освітнього простору та можливості підтримувати свободу самовираження у групі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власюк С. В. Педагогічна фасилітація як ефективний шлях реалізації гуманістичних засад педагогіки партнерства. Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах нової української школи : матеріали наук.-практ. конф., 15 трав. 2019 р Житомир: Житомирський обл. ін-т післядиплом. пед. освіти, 2019. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=246> (дата звернення: 13.05.2024).
2. Пріма Р. М., Пріма Д. А., Рославець Р. М., Ольхова Н. В. Педагог-фасилітатор – інноваційна професійна позиція сучасного вчителя початкової школи. Topical issues of the development of modern science. May 6-8, 2020. Publishing House «ACCENT», Sofia, Bulgaria. 2020. С. 639–643. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/33409/1/29.pdf> (дата звернення: 13.05.2024).

3. Топол В. Що таке фасилітація і як вона може допомогти вчителю в класі. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/shho-take-fasylytatsiya-i-yak-mozhe-dopomogty-vchytelyu-v-klasi/> (дата звернення: 10.05.2024).
4. Rogers C. R. Freedom to learn for the 80's. Columbus – Toronto – London – Sydney : Ch. E. Merrill Publ. Company, A Bell & Howell Company, 1983. 312 p.

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Скрипник Сергій Васильович

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри екології та біологічної освіти,
Хмельницький національний університет
skrypnyks2@gmail.com

Задерей Ілона Сергіївна

здобувач освіти бакалаврського рівня спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), Хмельницький національний університет
ilonazaderey012004@gmail.com

Постановка проблеми. В традиційній формі проведення уроків біології недостатньо використовуються активні методи навчання. Багато уроків обмежуються цілком пасивним процесом, коли учні лише слухають і приймають інформацію, не беручи активної участі в процесі навчання [1].

Це призводить до зниження зацікавленості учнів у предметі, змінює їх відношення до навчання та може вплинути на їх розуміння та засвоєння матеріалу. Пасивне навчання також може призвести до втрати можливості розвивати ключові навички, такі як критичне мислення та проблемне мислення [2].

Тому, для успішного навчання біології, необхідно активно використовувати методи, що дають змогу учням активно залучатися до процесу навчання. Це можуть бути такі активні методи, як групові проекти, дослідження, лабораторні роботи, дебати, рольові ігри або використання інтерактивних технологій [2; 3].

Розв'язання цієї проблеми передбачає впровадження активних методів навчання на уроках біології, проведення відповідних навчальних тренінгів та роботу над створенням матеріалів та ресурсів, що сприяють активному навчанню учнів. Крім того, важливо створити стимулююче навчальне середовище, яке сприяє співпраці, обміну думками та взаємодії між учнями [4].

Виклад основного матеріалу. Активний метод – це форма взаємодії учнів і вчителя, при якій вчитель і учні взаємодіють один з одним в ході уроку і що вчать тут не пасивні слухачі, а активні учасники уроку. Якщо в пасивному уроці основною дійовою особою і менеджером уроку був